

Parada żaków: z PRL do YouTube

Jedni maszerowali w pochodach pierwszomajowych, inni strajkowali i protestowali. Dziś w internecie możemy oglądać filmy i zdjęcia z tamtych wydarzeń. Ciekawostką są unikatowe archiwalia z Wrocławia.

Rok 1976, wiosna. Era Gierka powoli wkracza w fazę schyłkową, choć chyba nikt tego jeszcze nie przeczuwa. W pierwszomajowym pochodzie ulicami swojego miasta maszerują zadowoleni „pracownicy i studenci Wydziału Mat-Fiz-Chem Uniwersytetu Wrocławskiego”. Widzimy ich na krótkim, amatorskim filmie zamieszczonym w YouTube przez użytkownika o nicku „fizykrzyżak”¹.

W kolejnym wideo ten sam internauta pokazuje idących w pochodzie „pracowników Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz pracowników INTiBS PAN”. W pewnym momencie paradują przed trybuną honorową, na której stoją miejscowi oficjele².

Pięć lat później wrocławskimi uczelniami wstrząsają strajki. Jak wyglądały od środka? Można się o tym przekonać, oglądając galerię zdjęć na stronie upamiętniającej trzydziestolecie NZS na dawnej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu (dzisiejszym Uniwersytecie Ekonomicznym)³. Sądząc po

treści plakatów widocznych na tych fotografiach, jest to materiał dokumentujący jeden z wielu strajków okupacyjnych, jakie przetoczyły się przez polskie uczelnie w listopadzie i grudniu 1981 r. w proteście przeciwko nominacji płk. Michała Hebdy na rektora Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Radomiu.

O początkach NZS opowiada w YouTube (w profilu Polskiej Agencji Prasowej) pierwszy przewodniczący tej organizacji Jarosław Guzy⁴. Wrocławskie wątki z jej dziejów znajdziemy w tekstach, które publikuje Roman Kowalczyk (dziś historyk, w latach osiemdziesiątych działacz studenckiej konspiracji) m.in. w swoim blogu prowadzonym w serwisie Dolnoszlazacy.pl⁵.

Zanim jednak powstał NZS, w największych polskich miastach działały Studenckie Komitety Solidarności, zakładane jako forma protestu po śmierci Stanisława Pyjasa w 1977 r. Dziś można o nich poczytać na specjalnej stronie internetowej. Znajdziemy tam zakładkę „Wrocław”, a w niej wspomnienie Jacka Kuronia i artykuł Adama Domagały z miejscowej „Gazety Wyborczej”⁶.

¹ <http://www.youtube.com/watch?v=47DbVhblY6g>; informacja o tym, że na filmie widzimy „pracowników i studentów wydziału Mat-Fiz-Chem Uniwersytetu Wrocławskiego” pochodzi z opisu tego klipu (wszystkie przytaczane linki były aktywne 10.03.2011).

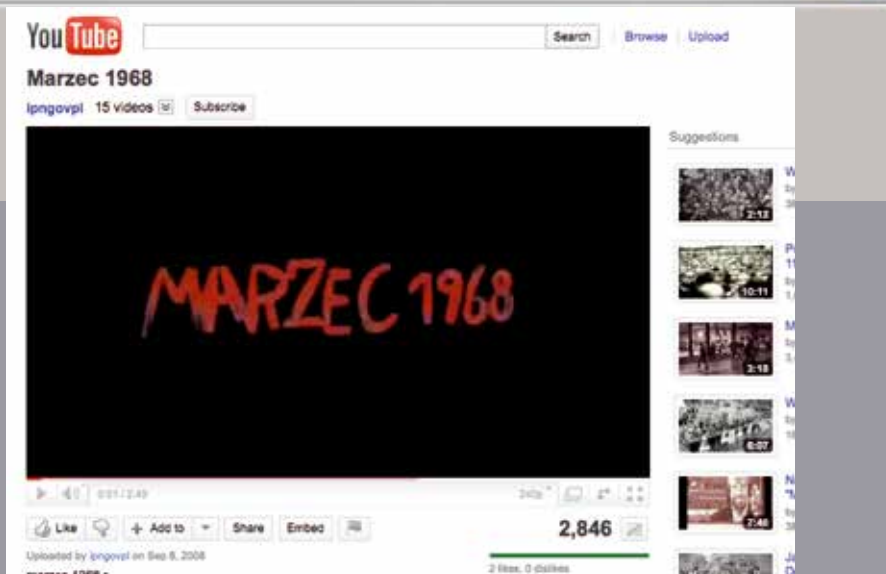
² <http://www.youtube.com/watch?v=SoLslo6xUw4&feature=related>; INTiBS PAN to Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu.

³ http://30latnzs.ue.wroc.pl/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=1:historia&Itemid=6

⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=8Jld3J3n2CQ>

⁵ Por. http://romankowalczyk.dolnoszlazacy.pl/4362,krotko_o_nzs_cz_1_nzs_w_latach_1980_1981.html; sporo o Wrocławiu jest np. w trzeciej części tego cyklu: http://romankowalczyk.dolnoszlazacy.pl/4373,krotko_o_nzs_cz_3_nzs_w_stanie_wojennym_i_podziemiu.html.

⁶ <http://studencki-komitet-solidarnosci.webpark.pl/>

Zresztą wrocławski SKS też ma swoją stronę, na której udostępnione zostały m.in. archiwalne ulotki i oświadczenia oraz dokumenty pisane na temat tej organizacji przez SB⁷. W zakładce „Ludzie SKS-u” znajdziemy sylwetki ówczesnych działaczy konspiracji, np. Sławomira Najnigiera (później wiceprezydent Wrocławia) czy Krzysztofa Grzelczyka (późniejszy wojewoda dolnośląski). Notabene, jest tam także wspomnienie napisane przez Najnigiera na temat wrocławskiego SKS.

Pisząc o protestach studenckich, trudno oczywiście nie wspomnieć o najślynniejszym z nich – tym z marca 1968 r. Dobrym wprowadzeniem do tematu mogą być klip zamieszczony w YouTube przez IPN⁸ oraz dostępna w tym samym serwisie relacja Polskiej Kroniki Filmowej przygotowana w 1991 r., a więc już w nowej rzeczywistości politycznej⁹. Ciekawe echa marca '68 odnajdziemy, gdy uważnie obejrzymy pozornie niewinny amatorski filmik nakręcony we Wrocławiu w 1969 r., a zamieszczony w YouTube przez użytkownika o nicku „mirek5201”¹⁰. Znów mamy pochód pierwszomajowy, tym razem maszerują maturzyści. W pewnym momencie kamera pokazuje kilka radiowozów. Autor materiału filmuje je

z ukrycia. Czyżby milicja, nauczona doświadczeniem z poprzedniego roku, szykowała się na ewentualne niepokoje wywołane przez zbuntowaną młodzież¹¹?

Charakterystycznym zjawiskiem dla tamtych czasów była tzw. kultura studencka. „Termin ten powstał w roku 1956, analogicznie jak pojęcia kultura chłopska czy inteligencka, i był wytworem PRL-owskiej nowomowy” – czytamy w poświęconym jej haśle w polskiej Wikipedii¹². Dziś nie bardzo wiadomo, czy „kultura studencka” to pewien specyficzny typ twórczości (bard w swetrze z gitarą, ambitny kabaret itp.), czy też każdy rodzaj ekspresji artystycznej, tyle że proponowany przez studentów (w tym wypadku „kulturą studencką” byłby również np. zespół rockowy, w którym grają studenci). Tak czy owak, warto przypomnieć sobie, jak wyglądało życie kulturalne ówczesnej młodzieży akademickiej.

Z jednej strony reżim flirtował z popkulturą, by zyskać przychylność młodych ludzi. Gdy w 1976 r. powstał ZSMP, władze postanowiły obdarować tę nową organizację hymnem. Zamówiły go m.in. u Czerwonych Gitar. Tak powstała mało znana dzisiaj propagandowa piosenka tego zespołu, której

⁷ <http://www.sks.wroclaw.pl/>

⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=M0ZwQ6KA0Jo>

⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=iXP2yeudrC4>

¹⁰ W rzeczywistości Mirosław Szewczak, wówczas licealista, dziś chirurg.

¹¹ <http://www.youtube.com/watch?v=9YU06SDXEZY>; więcej o okolicznościach powstania tego filmiku mówi relacja Radia Wrocław z 2008 r.: <http://www.radioram.pl/articles/view/8523/poznaj-bohaterow-filmow-o-wroclawiu-z-1969-r>.

¹² http://pl.wikipedia.org/wiki/Kultura_studencka

można posłuchać w YouTube¹³. Seweryn Krajewski opowiada o tym epizodzie w rozmowie z Marią Szablowską na potrzeby jej książki *Caly ten big beat* – ten wywiad także można przeczytać w internecie¹⁴.

Z drugiej strony „kultura studencka” tworzyła przestrzeń, w której dość swobodnie mogli działać twórcy nie tylko ambitni, ale i niepokorni. Wielka kariera Jacka Kaczmarskiego zaczęła się przecież na Festiwalu Piosenki Studenckiej w Krakowie, gdzie w 1977 r. ten młody wówczas twórca zdobył pierwszą nagrodę za *Oblawę*. Przejawem studenckiej niezgody na zastaną rzeczywistość była działalność Salonu Niezależnych w latach siedemdziesiątych. Ten znany niezależny kabaret występował na studenckich festiwalach. Dziś jego archiwalne nagrania można znaleźć w autorskim kanale w YouTube¹⁵. Z „kultury studenckiej” wywodził się również Jacek Zwoźniak, wrocławianin, związany w latach osiemdziesiątych z Solidarnością, autor i wykonawca piosenek kabaretowych – jego twórczość też można znaleźć w YouTube¹⁶.

Życie studenckie kojarzy się także z bez troską rozrywką. Jej najbardziej znanym ucieleśnieniem są coroczne juwenalia. Jak przebiegały w PRL? Kilka lat temu obszernie pisał o tym wrocławski portal *Studente.pl*, opierając się na wspomnieniach ówczesnych studentów¹⁷. „Gdybyśmy urodzili się jakieś 30 lat wcześniej, nie tylko nie moglibyśmy robić zakupów w wypasionych galeriach z rekinami w akwarium, bo na półkach sklepów z rzadka pojawiałyby się jakiegokolwiek towary natychmiast rozchwytywane przez głodne masy. Także nasze Juwenalia nie byłyby imprezą z olbrzymim zapleczem organizacyjnym. Ale czy to znaczy, że nasi rodzice i dziadkowie bawili się gorzej niż współcześni studenci?” – pytają autorzy tekstu w *Studente.pl* i wyliczają jasne oraz ciemne strony PRL-owskich juwenaliów (owszem – dobra zabawa, ale też polityczne ograniczenia).

Studente.pl wspomina m.in. tragiczny wypadek, do którego doszło podczas wrocławskich juwenaliów

w 1967 r. Podczas imprezy na Wzgórzu Partyzantów „pod naporem ludzi zarwała się barierka”. Jedną osobą zginęła, było sporo rannych¹⁸. Skądinąd wiemy, że był tam wówczas młody Adam Kłyk, później znany wrocławski dziennikarz polityczny, dziś na emeryturze. W swoim blogu tak opisuje to zdarzenie: „Na wrocławskim Wzgórzu Partyzantów trwała radosna żaknada. W pewnym momencie pod naporem tłumu załamała się kamienna balustrada, spadając na ludzi stojących na schodach poniżej. (...) Na słynnym »zdjęciu roku« Stanisława Kukurawicza, któremu udało się uwiecznić moment tej katastrofy, rozpoznałem fragment swojej sylwetki: stałem o metr przed dziurą pod schodami, do której wpadli ci najbardziej uszkodzeni...”¹⁹.

Wrocław tamtych lat był ciekawym miastem, zwłaszcza z punktu widzenia niespokojnych duchem studentów. „W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych (...) był [tu] największy w Polsce odsetek ludzi poniżej 18. roku życia” – opowiadał później „Gazecie Wyborczej” Leszek Budrewicz, w czasach PRL działacz opozycji, dziś znany publicysta²⁰. Jedną z dostępnych w YouTube edycji Polskiej Kroniki Filmowej wprost portretowała w 1968 r. Wrocław jako miasto dynamicznego rozwoju, awangardy artystycznej i ludzi kreatywnych²¹. W tamtym właśnie czasie powstała grająca psychodelicznego rocka grupa Romuald & Roman („najbardziej do dzisiaj znana w Polsce wrocławska kapela rockowa”)²², też związana ze środowiskiem akademickim. Można jej dziś posłuchać – a jakże – w YouTube²³.

Na koniec tej internetowej wędrówki tropem studenckiego życia w PRL warto zobaczyć w YouTube zarejestrowany w 1992 r. skecz wrocławskiego kabaretu Elita. W znakomicie sparodiowanej przez Stanisława Szelca postaci podstarzałego działacza „młodzieżowego” możemy rozpoznać figurę charakterystyczną dla rzeczywistości, z którą mieli do czynienia studenci czasów realnego socjalizmu²⁴.

¹⁸ Por. <http://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,odkrywamy-wroclaw-wzgorze-partyzantow,wia5-3266-5968.html>

¹⁹ <http://adam-klykow1.blog.onet.pl/Blog-pismaka-2,2,ID388191196,n>

²⁰ Zob. <http://savagesaints.blogspot.com/2007/11/romuald-i-roman-1968-1976.html>; tekst pochodzi stąd <http://www.gazetawyborcza.pl/1,75475,4602758.html>

²¹ <http://www.youtube.com/watch?v=Ni5pDeml59g>

²² <http://www.jedynka.art.pl/artystyci/1art.php>

²³ Por. <http://www.youtube.com/watch?v=Vle3bq-96Dg>

²⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=2bPqwWyrnV4>

¹³ <http://www.youtube.com/watch?v=8EF0w5-vPcw>

¹⁴ <http://www.sewerynkrajewski.fora.pl/rozne-tematy,8/wywiad-z-kniazki-marii-szablowskiej-caly-ten-big-beat,908.html>

¹⁵ <http://www.youtube.com/user/SalonNiezaleznych#p/u>

¹⁶ Np. <http://www.youtube.com/watch?v=XWGHUFStcGs>

¹⁷ <http://juwenalia.studente.pl/artykuly/3043/Juwenalia-w-PRL-u-wspomnienia/>